

Кучай Т.П.

аспірант кафедри теорії та історії педагогіки,

Черкаський національний університет

імені Богдана Хмельницького

РОЛЬ ТА ЗАВДАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ ТА УКРАЇНІ

У статті розглядається роль та завдання екологічної освіти у Великій Британії та Україні.

The article tells about role and tasks of ecological education in Great Britain and Ukraine.

Першочергового значення у розв'язанні найбільш актуальних екологічних проблем набувають проблеми взаємин людини з природою. Охорона довкілля є одним із стратегічних завдань поглиблення Європейської інтеграції, мета якої – єдина Європа. Утвердження пріоритету гуманістичних ідеалів і цінностей у взаємостосунках між людьми та їхнє ставленні до навколишнього середовища є найважливішою умовою досягнення сталого розвитку суспільства на глобальному та національному рівнях. На розв'язання цих важливих проблем спрямовані документи і матеріали Міжнародної конференції ООН з питань охорони навколишнього середовища і сталого розвитку (Бразилія, 1992 р.). Особливу увагу учасники цієї конференції приділили питанням формування екологічної свідомості людини на локальному і глобальному рівнях.

У зв'язку з тим, що у Великій Британії значна увага приділяється екологічному вихованню різних категорій населення і традицією британців є повага і збереження взаємин із навколишнім природнім середовищем, маючи свої національні особливості, досвід Великої Британії в галузі екологічної освіти набуває міжнародного значення.

Одним із провідних завдань освіти є підготовка вчителів, оскільки вчитель був, є і залишається головним реалізатором цієї мети. Значний інтерес у контексті створення проектів стандартів підготовки вчителя ХХІ ст. становить система екологічної освіти Великої Британії з її багатовіковими традиціями в галузі навчання та виховання.

Актуальність екологічної проблеми підсилюється виходом України на європейський та світовий рівень, що значно розширює функції педагога. Від

нього вимагається оволодіння новими технологіями навчання, уміння перебудувати освітній простір у дієву педагогічну систему на основі заміни репродуктивного стилю педагогічної діяльності на творчий. Особливо важливим для вирішення проблеми екологічної підготовки фахівців є діяльність міжнародних організацій. Аналіз нормативних джерел свідчить, що певні намагання у подоланні наслідків неусвідомленого ставлення суспільства до екологічних проблем засобами освіти мали місце на початку 90-х років. Сьогодення вимагає збільшити увагу щодо подальшої стратегії екологічної освіти і пошуку нетрадиційних підходів до її впровадження. На важливості цього положення наголошується і в міжнародних документах, прийнятих упродовж останніх п'яти років, зокрема, міжнародний звіт «Ріо+5», «Керівництво з підготовки національних доповідей про виконання країнами «Порядку денного на ХХ століття», «Стан світу 2002» у Йоганнесбурзі, резолюція П'ятої Всеєвропейської конференції «Довкілля для Європи – 2003» у Києві та ін.

Визначимо одну з головних проблем сьогодення. Це підготовка майбутнього вчителя до екологічного виховання. Зазначимо як першочергове завдання порівняльної педагогіки – необхідність дослідити кращі надбання передових країн; вивчення зарубіжного досвіду, виокремлення всього кращого та передового, зокрема у Великій Британії, яка очолює Співдружність націй, об'єднуючи більше мільярда населення планети та сприяє створенню міжнародної системи екологічної освіти та впровадження його в освітянську практику України. Що ми і поставили за мету.

Британський досвід екологічної освіти сприяє посиленню уваги до активізації педагогічних досліджень у цій галузі. Зазначимо, що цей досвід використовується і в Україні, де в центрі уваги є національне відродження українського народу.

Виявлення прогресивних ідей Британських народних традицій, інноваційних підходів до екологічного виховання дасть змогу визначити форми, методи й засоби їхнього застосування у навчальних закладах різних типів і форм власності України.

У Великій Британії створено національно-самобутню систему екологічної освіти населення, спрямовану на подолання негативних наслідків індустріалізації та науково-технічної революції. Ця важлива діяльність спрямовується на поширення екологічних ідей у суспільстві; вона базується на загальнолюдських цінностях і народних традиціях захисту довкілля.

Відповідно до системи екологічної освіти у Великій Британії розроблялася і концепція екологічної освіти в Україні, згідно якої має бути створена високоефективна система підготовки громадян до розв'язання екологічної проблеми в Україні.

Концепція екологічної освіти у Великій Британії враховує сучасні світові тенденції в розвитку педагогічної науки і практики і в той же час

зосереджує увагу на нагальних проблемах вищої школи, педагогіки й охорони природи [1, 21-23].

Враховуючи сучасні світові тенденції, у Великій Британії і в Україні набувають особливого значення основні сучасні проблеми школи й охорони природи.

Підготовка майбутніх учителів до екологічного виховання школярів є актуальною проблемою в діяльності вищих навчальних закладів і потребує нових підходів до її оптимального розв'язання. Екологічна освіта майбутніх учителів може сприяти повороту людства від споживацького способу життя до бережливо-відновлювального.

Як свідчать офіційні документи і матеріали, надзвичайно важливою метою діяльності вищих навчальних закладів України є формування системи гуманітарних цінностей, де цінності природи і суспільства визначаються як провідні (Закон України «Про вищу освіту», Національна доктрина розвитку освіти 2002 р., «Державна програма «Вчитель», Концепція педагогічної освіти, Концепція екологічної освіти).

Узагальнення результатів вивчення літературних джерел, наукових підходів до вивчення проблеми підготовки вчителя до екологічного виховання школярів дає можливість констатувати наступне.

Теоретичні та методичні засади екологічної освіти формувалися під впливом гуманістичних ідей світових мислителів різних епох – Я. Коменського, І. Песталоцці, Платона, Ж.-Ж. Руссо, а також вітчизняних учених – В. Вернадського, О. Захаренка, Г. Сковороди, В. Сухомлинського, К. Ушинського.

Загальнопедагогічні та психологічні аспекти екологічного виховання молоді відображено в працях українських та російських учених (В. Бондаря, Я. Габева, А. Галєєвої, С. Гончаренка, С. Дерябо, І. Зверева, О. Захлебного, Н. Менчинської, Н. Ничкало, С. Сисоєвої, І. Суравегіної, Л. Хомич та інших). Питанням теорії і практики формування відповідального ставлення школярів до природи присвячені праці І. Білявського, В. Бродвія, Л. Німець, Н. Пустовіт, Г. Пустовіта, Д. Трайтака та інших.

Новий підхід до реалізації екологічної освіти учнівської і студентської молоді, що базується на системності та особистісно орієнтованому навчанні, теоретично структурованих принципах, умовах, формах навчання, досвіді, теорії та практиці екологічного виховання за кордоном, висвітлено в працях Н. Бідюк, І. Задорожної, Г. Марченко, Я. Полякова, (Велика Британія), Д. Квасничкової (Чехія), О. Романової (Білорусь), І. Рудьковської (Німеччина), Д. Цихі (Польща) та ін.

Окремі аспекти професійної підготовки вчителів в Англії розглянуто Ю. Алфьоровою, Г. Андрєєвою, Ю. Кіщенко, О. Леонтьєвою, Л. Пуховською.

Причини, хід та результати реформи вищої педагогічної освіти в Англії (кінець 80-х – початок 90-х років ХХ ст.) проаналізовано в дисертаційному дослідженні А. Парінова. Системі підвищення кваліфікації шкільних вчителів Англії присвячено дослідження Т. Мойсеєнко.

Значний інтерес для нашого дослідження становлять праці щодо особливостей екологічного виховання студентів вищих навчальних закладів. Зокрема, С. Совгірою визначено критерії відбору й побудови змісту екологічної освіти та виховання студентів вищих навчальних закладів біологічного профілю; В. Танською розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено функціонально-структурну модель і технологію підготовки майбутнього вчителя біології до екологічної освіти старшокласників; Ю. Кищенко викладено узагальнену характеристику системи формування педагогічної майстерності вчителя в умовах сучасної педагогічної освіти Англії та Уельса; І. Задорожною виявлено особливості методичної підготовки вчителів англійської мови у Великій Британії та виявлено можливості використання прогресивних ідей британського досвіду в Україні.

Наголошуючи на актуальності даного питання, Ф. Вольвач, М. Дрібноход, С. Іващенко [2, 16-17] визначають такі загальні завдання екологічної освіти та виховання, які ми звели в таблицю (рис. 1).

Основною метою британської освіти в галузі охорони навколишнього середовища є формування екологічної культури особистості як форми регуляції взаємодії людини з природою.

Британська система освіти має міжнародне визнання, а її навчальні заклади є взірцем упровадження інноваційних форм освіти. На початку ХХІ століття перед педагогічною системою України гостро постало питання вдосконалення підготовки педагогічних кадрів. Поряд з використанням усього кращого із вітчизняної системи освіти, важливого значення набуває виявлення та осмислення прогресивних ідей зарубіжних інноваційних педагогічних технологій.

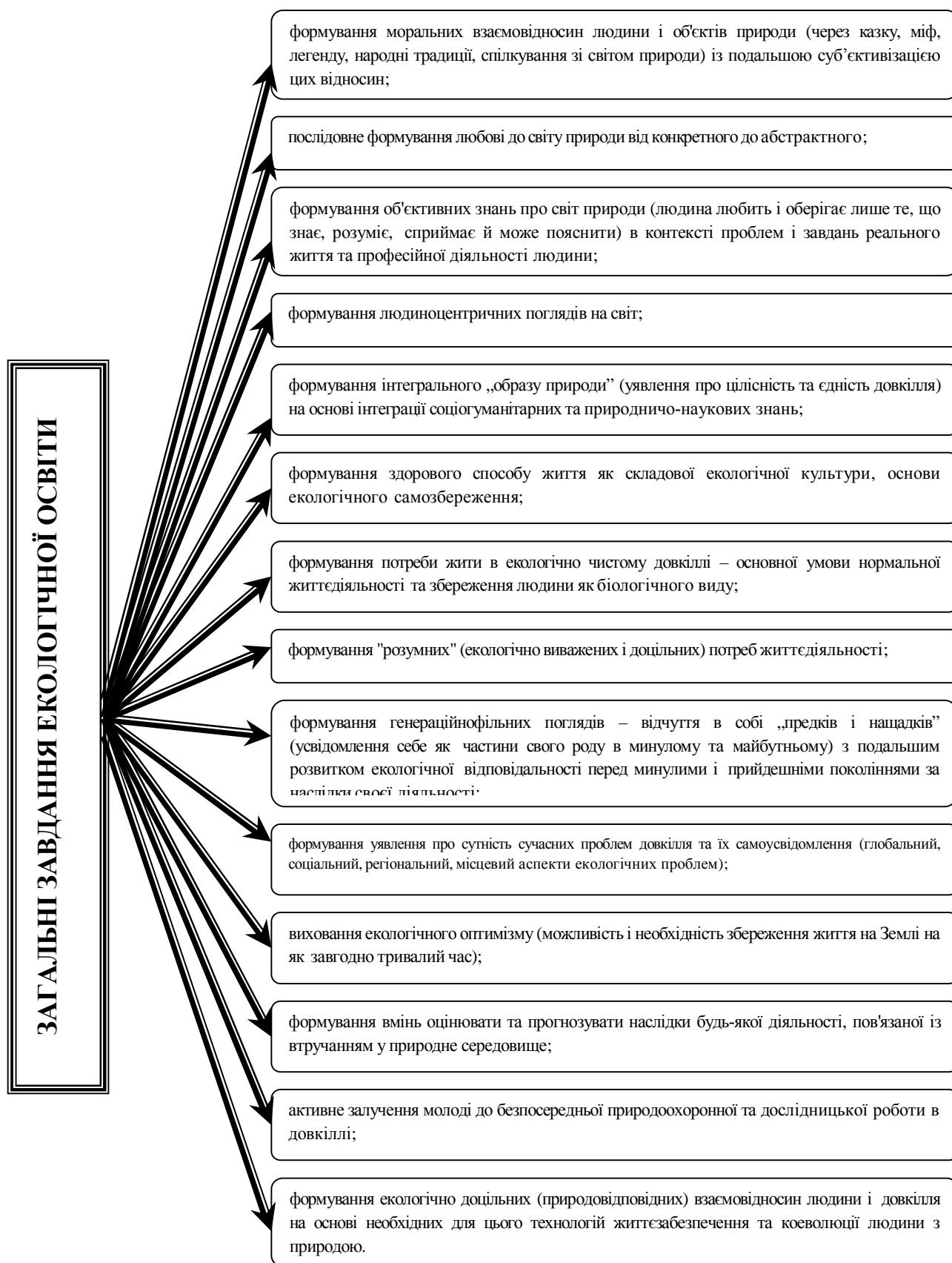
У цьому плані, на нашу думку, поєднання надбань української педагогічної науки і закордонного досвіду є перспективним шляхом для успішного оновлення всієї системи підготовки вчителів України і, зокрема, екологічної освіти населення України як глобальної проблеми всього людства.

Г. Тарасенко відзначає, що тема «людина-природа» вийшла на найвищий рівень в системі наших пріоритетів, стала «проблемою № 1 сучасної науки» [3].

Проаналізувавши розвиток та стан екологічної освіти у Великій Британії, ми зупинилися на екологічних проблемах в Україні, що потребують першочергового розв'язання і визначаються об'єктивними показниками стану довкілля і здоров'я людей. Нами визначено основні завдання екологічної освіти та виховання.

Проведене дослідження дає підстави зробити висновок, що підвищення

професійної придатності вчителя до екологічної освіти школярів є проблемою інтернаціональною, однаково актуальною для всіх країн, зацікавлених в ефективному вирішенні педагогічних завдань екології людини.

Рис. 1 Загальні завдання екологічної освіти

ЛІТЕРАТУРА

1. Старовойт С.М. Професійна підготовка фахівців з охорони та захисту навколишнього середовища у вищих навчальних закладах Великої Британії: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04; – Київ, 2005. – 327 с. – Бібліогр.: С. 203-229.
2. Дробноход М.І. та ін. Концептуальні основи формування екологічного мислення та здібностей людини будувати гармонійні відносини з природою: [Кол. моногр.] / М.І. Дробноход, Ф.В. Вольвач, С.І. Іващенко. – К.: МАУП, 2000. – 76 с. – Бібліогр.: С. 70-74.
3. Тарасенко Г.С. Формування естетико-екологічної культури вчителя: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Тарасенко Галина Сергіївна. – К., 1996. – 453 с.